

ارزیابی تأثیر سوگیری‌های روانشناختی فردی و ابعاد شخصیتی حسابرسان بر کیفیت حسابداری

زهرا کریمی^۱

احمد یعقوب نژاد^۲ ✉

محمود صمدی لرگانی^۳

محمد رضا پورعلی^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۳

چکیده

به طور روزافزون پژوهشگران در هر دو رشته روانشناسی و حسابداری به اهمیت سوگیری‌ها و ویژگی‌های شخصیتی افراد، خلق و خوی و احساسات در تصمیم‌گیری اذعان نموده‌اند. هدف مقاله حاضر، بررسی تأثیر سوگیری‌های روانشناختی و ابعاد شخصیتی حسابرسان بر کیفیت حسابداری است. به منظور اندازه‌گیری سوگیری‌های بیش اطمینانی، خوش‌بینی، تحمل ابهام و ابعاد پنج‌گانه شخصیت از پرسشنامه‌های استاندارد روانشناسی و جهت اندازه‌گیری کیفیت حسابداری از مدل جونز تعدیل شده استفاده گردید. جامعه آماری پژوهش شامل حسابرسان (مدیر/ شریک) مؤسسه‌های حسابداری معتمد بورس و شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار می‌باشد که توسط این مؤسسات، حسابداری شده‌اند. اطلاعات صورت‌های مالی این شرکت‌ها برای سال ۱۳۹۷ بصورت مقطعی مورد بررسی قرار گرفت و هشت فرضیه تعیین گردید. با آزمون جاکرک برا، غیر نرمال بودن هفت متغیر از هشت متغیر مستقل، محرز گردید ضریب همبستگی، عدم وجود همخطی را نشان داده است. با استفاده از آزمون حداقل مربعات، مدل پژوهش برازش گردید که براساس آن پنج فرضیه تأیید و سه فرضیه رد شده است. سپس آزمون پاکان گادفری، ناهمسانی واریانس را به اثبات رسانده است. نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان می‌دهد که سوگیری‌ها اثر قابل توجهی بر کیفیت حسابداری خواهد گذاشت، اما ابعاد شخصیتی اثر قابل توجهی بر کیفیت حسابداری نخواهد گذاشت.

واژه‌های کلیدی: ابعاد شخصیت، سوگیری روانشناختی، کیفیت حسابداری.

۱- گروه حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران. zarik8382@yahoo.com

۲- گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. نویسنده مسئول. Yaghoobacc@gmail.com

۳- گروه حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران. Mstlragani@gmail.com

۴- گروه حسابداری، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران. Pourali@iauc.ac.ir

۱- مقدمه

نقش، وظیفه و مسئولیت حسابربان حرفه‌ای در قبال جامعه، صاحبان سرمایه و دیگر اشخاص ذیحق و ذینفع، ایجاب می‌کند که آنان به مباحث روانشناختی همچون سوگیری‌ها توجه ویژه نشان دهند (کوهن و همکاران^۱، ۲۰۱۳). تحقیقات انجام شده در دو حوزه روانشناسی و حسابرسی، باعث توجه روزافزون به نقش و اهمیت شخصیت افراد در تصمیم‌گیری‌ها گردید (به عنوان مثال، بیچ و میشل^۲ ۱۹۸۷؛ ملرس^۳ ۲۰۰۳، فینوکان و همکاران^۴ ۲۰۰۴، کرن^۵ ۱۹۹۶، کیدا و اسمیت^۶ ۱۹۹۵، پیترز و همکاران^۷ ۲۰۰۶، باتاچارژی و مورنو^۸ ۲۰۱۳).

حسابربان در هر کار حسابرسی، ویژگی‌های فردی خود را به کار می‌گیرند و محدودیت‌های شناختی منجر به انحراف قضاوت‌های آنان می‌شود (حساس یگانه و شکرخواه، ۱۳۸۵). ویژگی‌های فردی و روانشناسی افراد یکی از عوامل تأثیرگذار بر قضاوت حسابرس می‌باشد (خواجوی و نوشادی، ۱۳۹۱).

تحقیقات نشان داده است که حسابربان در طی فرآیند حسابرسی، واکنش‌های احساسی گوناگونی نسبت به صاحبکار (به عنوان مثال حس خوش‌بینی نسبت به صاحبکار) یا هر یک از عناصر مربوط به محیط کاری نشان می‌دهند که این امر، در ادامه سبب خطا در قضاوت حرفه‌ای وی می‌شود. (رجبعلی زاده، ۱۳۹۷). حسابداران مسئولیت حساس و دشواری در تفسیر مبادلات و ارائه آنها به شکل گزارش‌های مالی که قابل استفاده برای گروه‌های ذینفع جهت ارزیابی عملکرد شرکت‌ها باشد برعهده دارند، بنابراین انجام اعمال غیراخلاقی شامل ارائه اطلاعات مالی با کیفیت نامطلوب می‌تواند اعتماد عموم را به حسابداران از بین ببرد و به حیثیت کل حرفه حسابرسی لطمه وارد کند (اعتمادی و همکاران، ۱۳۸۸).

گزارش‌های مالی حسابرسی شده منبع مهمی از اطلاعات شرکت هستند، سرمایه‌گذاران و اشخاص ذینفع در تجزیه و تحلیل اطلاعات حسابداری، برای کیفیت حسابرسی اهمیت ویژه‌ای قائل هستند. (برادران حسن‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳). انجمن کیفیت حسابرسی ایالات متحده آمریکا (۲۰۱۴) سه عامل استقلال، بی‌طرفی و تردید حرفه‌ای را به عنوان ستون‌های کیفیت حسابرسی بیان می‌کند. این انجمن بر این باور است که فرآیند تصمیم‌گیری اثربخش حسابرس، باعث ارتقای سه عامل مذکور می‌شود که در نهایت توانایی حسابرس برای مستند کردن قضاوت‌های حرفه‌ای در طول فرآیند حسابرسی را، تقویت می‌کند. فی^۹ (۲۰۱۵) معتقد است که حسابربان و حسابداران در معرض سوگیری قرار می‌گیرند. وی بیان می‌کند از آنجایی که حسابربان فرآیند کار خود را با اعداد

و ارقام ارائه شده توسط مدیریت (نقطه اتکا) شروع می‌کنند، بیشتر در معرض سوگیری قرار می‌گیرند. نگرش دارای سوگیری یکی از عوامل غیرمالی مهم است که می‌تواند بر قضاوت عینی حسابرسان اثر منفی بگذارد (بادپا، ۱۳۹۸). افزایش سوگیری در حسابرسی می‌تواند اثرات جدی بر گزارش‌های حسابرسی داشته باشد به طوری که برخی خطاهای ناشی از قضاوت‌های کوچک، ممکن است در نهایت تبدیل به زیان‌های غیرقابل جبرانی گردد. لازم به ذکر است که وضع قوانین و مقررات تنها راه چاره برای چنین مسائلی نخواهد بود (اعتمادی، ۱۳۹۷). دستکاری صورت‌های مالی، به هدف فلسفه وجودی آن خدشه وارد می‌کند به علاوه، وجود بستریهایی چون تضاد منافع و عدم تقارن اطلاعاتی میان مالکیت و مدیریت از یک طرف و بروز رسوایی‌هایی مالی از طرف دیگر، امکان تحریف و دستکاری اطلاعات توسط مدیریت را فراهم می‌کند (ولپور و همکاران، ۱۳۹۲). ممکن است مدیران عملیاتی از طریق دستکاری فعالیت‌های عملیاتی واقعی در طول سال، ریسک را کاهش دهند، زیرا مدیر تمایل دارد جریان‌های نقدی آینده را قربانی سود دوره جاری سازد (ایزدی نیا، ۱۳۹۴).

با توجه به احتمال وقوع مدیریت سود در شرکت‌ها، نیاز به مکانیزم‌هایی برای کنترل این موضوع است و در این راستا راهبری شرکتی مؤثر می‌تواند منجر به کاهش امکان فرصت‌طلبی مدیران شوند (جانسون و وایدی^{۱۰}، ۲۰۱۳، انیس^{۱۱}، ۲۰۱۴) در این زمینه حسابرسان به‌عنوان مکانیزم کنترلی برون‌سازمانی می‌توانند از طریق انجام حسابرسی با کیفیت، تضاد منافع بین افراد درون سازمانی و برون‌سازمانی را محدود نمایند. در صورتی که قضاوت حسابرسان بر اساس اصول و استانداردهای حرفه‌ای و به دور از هرگونه تعصب و سوگیری انجام شود، اتکاپذیری به گزارشات حسابرسی بیشتر می‌شود.

پژوهش‌های اخیر پیرامون حسابرسی به‌طور عام، بیشتر متغیرهای کلانی مانند اندازه مؤسسات حسابرسی، اندازه سازمان‌ها، حق‌الزحمه حسابرسی و عوامل دیگر را بر کیفیت و قضاوت حسابرسان مورد بررسی قرار داده‌اند (یگانه و همکاران، ۱۳۹۱؛ پیری و همکاران، ۱۳۹۲؛ نونهال‌نهر و همکاران، ۱۳۹۲؛ باور و ویلکینز، ۲۰۰۴؛ کارجالاینن، ۲۰۱۵)؛ اما در حقیقت، بخش بزرگی از حسابرسی، اظهارنظر بر مبنای قضاوت حرفه‌ای است و این ویژگی‌های شخصیت حسابرسان است که باید به‌صورت دقیق‌تری مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان پیرامون کیفیت حسابرسی مطالعات دقیق‌تری انجام داد (شهرابی، ۱۳۹۳). با توجه به نقش و اهمیت حسابرس در زمینه کیفیت حسابرسی^{۱۲} در این پژوهش تأثیر سوگیری‌های روانشناختی^{۱۳} و ابعاد شخصیتی^{۱۴} حسابرسان بر کیفیت حسابرسی

بررسی شده است. با توجه به اهمیت موضوع مورد بررسی، مدیران، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، تدوین‌کنندگان استانداردهای حسابداری و حسابرسی به‌عنوان اصلی‌ترین کاربران پژوهش محسوب می‌شوند. ارائه اطلاعاتی در رابطه با انواع سوگیری، تورش‌های رفتاری و ویژگی‌های شخصیتی حسابرس و ارتباط آن با کیفیت حسابرسی می‌تواند گروه‌های متنوع استفاده‌کننده را در اتخاذ تصمیم‌های مربوط و مناسب یاری دهد. چنانچه نتایج پژوهش نشان دهد که سوگیری‌های روانشناختی مزبور و ابعاد پنج‌گانه شخصیتی حسابرس بر کیفیت فرایند حسابرسی و میزان اعمال مدیریت سود اثرگذار است، می‌توان پیشنهادهای مفیدی در زمینه جذب و استخدام تیم حسابرسی و کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران در اعمال مدیریت سود ارائه کرد و با روشن شدن اهمیت سوگیری‌های روانشناختی حسابرس به عنوان یک عامل تأثیرگذار بر کیفیت خدمات حسابرسی کمک نماید و کیفیت حسابرسی نیز می‌تواند عامل محرک بهبود کیفیت اطلاعات مالی باشد.

در برخی از تحقیقات تعداد محدودی از سوگیری‌ها و معیارهای شخصیتی حسابرس بررسی شده (زارعی، ۱۳۹۸؛ کرمی، ۱۳۹۶؛ طریقی، ۱۳۹۶؛ هریمیتی و ایکا آریتی، ۲۰۱۷؛ فرینو، ۲۰۱۵)، اما با توجه به این که خصوصیات روانشناختی فرد عامل مهمی در تعیین رفتار وی است، تاکنون هیچ پژوهشی به بررسی همزمان رابطه سوگیری و ابعاد شخصیتی حسابرسان با کیفیت حسابرسی نپرداخته است؛ بنابراین در این پژوهش تلاش شده است که این خلاء تحقیقاتی را با بررسی تأثیر سوگیری‌های روانشناختی و ابعاد شخصیتی حسابرسان بر کیفیت حسابرسی برطرف نماید. از اینرو، سوال اصلی پژوهش این است که: آیا سوگیری روانشناختی و ابعاد شخصیتی حسابرسان، دارای رابطه معناداری با کیفیت حسابرسی می‌باشد؟

۲- مبانی نظری پژوهش و پیشینه پژوهش

۲-۱- مبانی نظری پژوهش

۲-۱-۱- سوگیری‌های روانشناختی

روانشناسی و امور مالی دو حوزه علمی است که در چند دهه اخیر مرزهای همدیگر را شکسته و در زمینه‌های متعددی با هم همپوشانی پیدا کرده‌اند. یکی از این موارد تأثیر قضاوت‌های شخصی و احساسات حسابداران و مدیران در هنگام تصمیم‌گیری می‌باشد که احتمالاً با نتیجه تصمیم عقلایی متفاوت است. آگاهی از تورش‌های روانشناختی به منظور کسب موفقیت در قلمرو

تصمیمات مالی و بررسی اثر هیجانانگیز، احساسات و ویژگی شخصیتی آنان در تصمیم‌گیری در مورد موضوعات مالی امر مهمی می‌باشد (جفائی و کاردان، ۱۳۸۷).

دنیل کانمن و آموس تورسکی (۱۹۷۹)، پایه‌ای شناختی برای خطاهای رایج انسانی که از اکتشاف و سوگیری ناشی می‌شوند ارائه داده و نظریه پراسپکت (چشم‌انداز) را به عنوان توضیحی دقیق‌تر برای مسئله تصمیم‌گیری خلق و بسط دادند. سوگیری‌ها هر نوع خطایی است که می‌تواند در نتیجه تجزیه و تحلیل یک تصمیم رخ دهد و ناشی از ضعف در استدلال، اطلاعات و سواد مالی است. (استاتمن^{۱۵}، ۲۰۱۴؛ ایبرت^{۱۶}، ۲۰۱۵؛ هرشلیفر^{۱۷}، ۲۰۱۷) که به اشکال مختلفی بروز پیدا می‌کنند و به بیان ساده تمایلات فردی است که ناخودآگاه بصورت سیستماتیک در فرآیند تصمیم‌گیری منجر به اخذ تصمیمات اشتباه می‌شود.

در این پژوهش جهت بررسی متغیر مستقل سوگیری‌های روانشناختی از بین مؤلفه‌های مربوطه، با نظر خبرگان سه سوگیری فردی اطمینان بیش از حد، خوش بینی و تحمل ابهام مورد بررسی قرار گرفته است.

۲-۱-۱-۱- سوگیری روانشناختی_ اطمینان بیش از حد^{۱۸}

تمایل حسابرس برای برآورد بیش از میزان واقعی توانایی انجام کار یا سایر تصمیمات و قضاوت‌ها، بیانگر اطمینان بیش از حد حسابرس به خویشتن است. این سوگیری یک نمونه از خطا در درجه‌بندی احتمالات ذهنی است و همان مقاومت حیرت‌آور در برابر دلایل اشتباه‌های افراد است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۱). چنین تمایلی می‌تواند تلاش حسابرس برای بی‌طرف بودن را تحت تأثیر قرار دهد (انجمن حسابرسان داخلی ایالات متحده، ۲۰۱۴). بیش اعتمادی جدی‌ترین سوگیری ذهنی یک نوع خاص از بیش اعتمادی، در قضاوت فرد وجود دارد (بیاس و همکاران^{۱۹}، ۲۰۰۴). به‌طور کلی، اطمینان بیش از اندازه می‌تواند منجر به توجه کمتر به درک موضوع و هدف حسابرسی، بررسی کمتر ترجیحات، دیدگاه‌ها و انتخاب‌های گزارشگری مدیریت، عدم توجه کافی به ماهیت روش‌های حسابرسی و راهکارهای جایگزین شود. (گلوور و همکاران^{۲۰}، ۲۰۱۳).

۲-۱-۱-۲- سوگیری روانشناختی _ خوش بینی^{۲۱}

خوش‌بینی یک انتظار کلی است مبنی بر این که در آینده، بیشتر رویدادهای خوب اتفاق خواهند افتاد تا رویدادهای بد. بر طبق مدل شی‌بروکارور^{۲۲} (۱۹۹۵) خوش‌بینی و بدبینی به ترتیب به‌عنوان انتظار نتایج فراگیر مثبت و منفی تعریف می‌شوند که معتقدند تعیین‌کننده‌های تقریباً مهم سازگاری هستند. خوش‌بینی بر اساس دیدگاه سلیگمن یک نوع سبک تفسیری یا تبیینی است که

افراد از آن برای توجیه موفقیت‌ها و شکست‌های خود استفاده می‌کنند. افراد خوش‌بین موفقیت‌ها را به عوامل درونی، پایدار و فراگیر نسبت می‌دهند در حالی که شکست‌ها را به عوامل بیرونی، موقت و خاص نسبت می‌دهند.

هیتون (۲۰۰۲) نشان داد که مدیران خوش‌بین، پروژه‌ها و حقوق صاحبان سهام شرکت را بیش ارزشگذاری می‌کنند. نظریه میدانی کورت لوین (۱۹۳۵) و نظریه سازه‌های شخصی جرج کلی (۱۹۹۵)، چارچوب مناسبی برای فهم اینکه چگونه باورهای خوش‌بینانه یا بدبینانه رفتار را تحت تأثیر قرار می‌دهند، ایجاد کردند. با افزایش سطح خوش‌بینی حسابرس، میزان مراقبت حرفه‌ای و مسئولیت حسابرس کاهش می‌یابد (بیگز، ۲۰۱۶).

۲-۱-۱-۳- سوگیری روانشناختی _ تحمل ابهام

سوگیری تحمل ابهام برای نخستین بار در سال ۱۹۶۱ توسط دانیل السبرگ توصیف شد که بیان‌کننده ترجیح انتخاب یک گزینه با احتمال مشخص و معلوم نسبت به یک گزینه با احتمال ناشناخته و مجهول است. زمانی که افراد سطح تحمل ابهام بالایی داشته باشند و بتوانند با مسائل پیچیده مواجه شوند و از آن‌ها اجتناب نکنند، باعث می‌شود که ذهن‌شان را معطوف به یک جنبه‌ی خاص از مسئله نکنند و به شکل متفاوتی با آن برخورد نمایند و در نتیجه با ایده‌های جدیدی که به فکرشان خطور می‌کند می‌توانند مسائل را حل نمایند (هالسیک^{۲۳}، ۲۰۱۱). اینپون و هوگارت (۱۹۸۵) در پژوهشی میزان ابهام را تابعی از مقدار اطلاعاتی که بوسیله دانش فرد از موقعیت مورد نظر به حساب نمی‌آیند، ارزیابی می‌کنند.

البته واقعیت این است که بسیاری از تصمیمات حسابداری درگیر ابهام است. لذا حسابرسان و دستیاران آن‌ها، در پاسخ به برخی سؤالات مالی اساسی به‌میزان قابل توجهی درگیر اختلاف و انحراف می‌شوند (بازرمن و همکاران، ۲۰۰۲).

۲-۱-۲- ابعاد شخصیتی

از نظر واژه و لغت، شخصیت معادل واژه personality انگلیسی است. درحقیقت از ریشه لاتین personal گرفته شده که به معنی نقاب یا ماسکی بود که در یونان و روم قدیم بازیگران تئاتر بر چهره می‌گذارند (خنifer و همکاران، ۱۳۸۸). شخصیت به عنوان سازمانی، درون سیستم‌های عاطفی، احساسی، شناختی و مفهومی فرد تعریف شده است که تعیین‌کننده‌ی واکنش‌های منحصر به فرد انسان به محیط است و به الگوی نسبتاً ثابت حالت‌های ثابت و رفتارهایی که بیانگر تمایلات

فردی شخص می‌باشد، اشاره دارد (دول و اسکرودر^{۲۴}، ۲۰۰۱). شخصیت از عناصر درونی (افکار، ارزش‌ها و خصیصه‌های وراثتی) و عناصر بیرونی متأثر است (مکشین و ون گلینو^{۲۵}، ۲۰۰۳). گیمبر و همکاران (۲۰۱۶) تیپ شخصیتی را به‌عنوان عاملی تأثیرگذار بر تصمیم‌گیری حسابرس عنوان گردیده است. شخصیت ویژگی‌های شخصیتی و انواع تیپ‌های شخصیتی می‌تواند تصمیم‌گیری در حوزه‌های حسابرسی را تحت‌الشعاع قرار دهد.

رویکرد تحلیل عاملی که بیشتر در کارهای آلپورت، کتل، آیزنک تجلی یافته است بر این عقیده است که شخصیت شامل مجموعه‌ای از صفتهای متمایزکننده یک شخص است. نظریه پنج عاملی گلدبرگ (۱۹۸۱) زیرمجموعه‌ی نظریه‌های شخصیت شناسی صفاتی^{۲۶} در رویکرد تحلیل عاملی است که توسط مک کری و کاستا^{۲۷} (۱۹۹۰) توسعه یافت و مدل پنج عاملی (FFM)^{۲۸} و پرسشنامه^{۲۹} را طراحی نمودند. مدل پنج عاملی، تمایز بین گرایش‌های اصلی (توانایی‌های روانشناسی انتزاعی) و سازگاری یا انطباق شخصیت (واقعیت این توانایی‌ها) است؛ بنابراین، نظریه پنج عاملی شامل ویژگی‌های شخصیتی باثبات است، نه الگوهای رفتار، یا طرح‌ها، مهارت‌ها و خواسته‌هایی که منجر به رفتارهای متأثر از محیط می‌باشد. اختلافات فردی باعث تفاوت‌های رفتاری شده که سرچشمه آن شخصیت آدمی است (میرسپاسی، ۱۳۷۸). شخصیت فرد انگیزش و نگرش فرد را نسبت به شغل و عملکرد وی مشخص می‌کند و یک عامل تعیین‌کننده است که هر فرد با چه شغلی سازگارتر است (بابائیان و همکاران، ۱۳۹۳).

پنج بعد اصلی شخصیت بنا به گفته نئو که در این مقاله به عنوان متغیرهای مستقل استفاده شده است، عبارتند از: روان رنجوری (N)، برونگرایی (E)، انعطاف‌پذیری (O)، توافق‌پذیری (A)، مسئولیت‌پذیری (C)

۲-۱-۲-۱- روان رنجوری^{۳۰}

روان پریش‌ها کسانی هستند که برای حل صحیح مشکلات زندگی خود فعالیت لازم و مطلوب ندارند، از طرفی بیشتر در تلاش برای دستیابی به اهداف شخصی، خودمحور و خودخواهانه هستند و به دنبال هدف‌های برتری‌جویی هستند. رویه‌های روان رنجوری شامل اضطراب، پرخاشگری، افسردگی، کمروبی و آسیب‌پذیری می‌باشند. (سعدی و همکاران، ۱۳۸۹). روان رنجوری در مقابل ثبات احساسی ثبات احساسی به‌معنای توانایی کنترل عواطف و احساس‌ها و حاکمیت نسبی عقلانیت است (کریمی، ۱۳۸۸)

۲-۱-۲-۲-۲-۲-۲ برون‌گرایی^{۳۱}

در روانشناسی افرادی برون‌گرا نامیده می‌شوند که روابط انسانی قوی‌تری داشته باشند. این روابط انسانی اثربخش می‌تواند عملکرد مدیر یک سازمان را بهبود بخشد. در واقع ویژگی برون‌گرایی با توجه به مهارت روابط انسانی با عملکرد شغلی مرتبط است (کریمی، ۱۳۸۸)

۲-۱-۲-۳-۲-۱-۲ انعطاف‌پذیری^{۳۲}

افراد "باز" انسان‌هایی هستند که نسبت به تجربه‌ای درونی و دنیای پیرامون کنجکاو بوده و زندگی آنها سرشار از تجربه است. این افراد طالب لذت بردن از نظریات جدید هستند و دارای احساسات مثبت و منفی فراوان در مقایسه با افراد "بسته" هستند. معمولاً شاخص O یا باز بودن" ارتباط مثبتی با هوش دارد و افراد دارای تحصیلات بالاتر می‌باشند نمره بیشتری در این مقیاس می‌آورند. یک فرد باز ممکن است سیستم ارزش گفتاری متحرک و متحول خود را توأم با وجدان قوی در حد یک سنت‌گرا بکار گیرد. در نظر بسیاری از روانشناسان "باز بودن" ممکن است معادل سالم‌تر بودن به نظر آید. اما ارزش باز بودن یا بسته بودن وابسته به ضرورت‌ها در موقعیت‌هاست و هم افراد باز و هم افراد بسته دارای عملکردهای مفید در جامعه می‌باشند (حق‌شناس، ۱۳۷۹؛ ص ۱۴ و ۱۵).

۲-۱-۲-۴-۲-۱-۲ توافق‌پذیر بودن^{۳۳}

مطالعات متعددی بیان می‌کنند که حسابرسان تمایل دارند با مشتریان سازش کنند و این تمایل به جستجوی جانبدارانه برای شواهد و فرایند حسابرسی منجر می‌شود (لاندگرن و پریسلین^{۳۴}، ۱۹۹۸، هاکن‌برک و نلسون^{۳۵}؛ ۱۹۹۸؛ کادوس و همکاران^{۳۶}، ۲۰۰۳، مونتگ^{۳۷}، ۲۰۱۰).

۲-۱-۲-۵-۲-۱-۲ وجدان‌کاری یا مسئولیت‌پذیری^{۳۸}

این بعد به قابل اعتماد بودن فرد دلالت دارد. افراد با وجدان مسئولیت‌پذیر، پایدار، ساختار یافته و قابل اطمینان هستند. افراد بی‌وجدان غیر قابل اعتماد و پریشان احوال هستند. رویه‌های وظیفه‌شناسی شامل: کفایت، نظم و ترتیب، با وجدان بودن، خویشتن‌داری و محتاط در تصمیم‌گیری هستند (سعدی و همکاران، ۱۳۸۹). وجدان خصیصه‌ای است که عملکرد شغلی را در انواع مشاغل تحت تأثیر قرار می‌دهد (هارتز و داناون^{۳۹}، ۲۰۰۰) و علاوه بر تأثیر وجدان بر عملکرد شغلی، ممکن است برای تشخیص تقلب نیز مهم باشد. فادول و اشمیدک^{۴۰}، (۲۰۱۰) رابطه بین ویژگی‌های فردی حسابرس و توانایی تشخیص تقلب در صورت‌های مالی را بررسی نمودند که نتایج آنها این رابطه را تأیید نموده است.

۲-۱-۳- کیفیت حسابرسی

ساختار کیفیت حسابرسی از سازه‌های گوناگون کمی (اندازه مؤسسه، حق الزحمه) و کیفی از قبیل توانایی‌های حسابرس (دانش، تجربه، قدرت تطبیق و کارایی فنی) و اجرای ضوابط حرفه‌ای (استقلال، عینیت، مراقبت حرفه‌ای، تضاد منافع و قضاوت) تشکیل شده است. تبیین کیفیت حسابرسی موضوعی با اهمیت محسوب می‌شود (نمازی و همکاران، ۱۳۸۶).

دی آنجلو^{۴۱} (۱۹۸۱) معتقد است که کیفیت حسابرسی غیر قابل ملموس و ارزیابی آن هزینه بر است. دیلارد و فریس^{۴۲} (۱۹۸۹) به دسته‌بندی رفتارهای کاهنده کیفیت حسابرسی پرداخته و آنها را به دو بخش تقسیم نموده‌اند: الف) رفتارهای حرفه/فنی کاهنده کیفیت حسابرسی. ب) رفتارهای غیرحرفه‌ای کاهنده کیفیت حسابرسی. معیارهای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی طبق دسته‌بندی انجام شده توسط (دیفوندوژانگ^{۴۳}، ۲۰۱۴)، به دو گروه معیارهای مبتنی بر ورودی و معیارهای مبتنی بر خروجی تقسیم می‌شوند. معیارهای مبتنی بر ورودی‌های فرآیند حسابرسی شامل ویژگی‌های خاص حسابرس و جنبه‌های قراردادی بین حسابرس و صاحبکار است. معیارهای مبتنی بر خروجی‌های فرآیند حسابرسی شامل تعریف‌های با اهمیت ارتباط حسابرس، ویژگی‌های مربوط به کیفیت گزارشگری مالی و معیارهای مبتنی بر ادراک هستند. معیارهای مربوط به کیفیت گزارشگری مالی بسیار وسیع هستند. پژوهشگران حسابرسی سعی داشته‌اند از معیارهای کشف مدیریت سود جهت اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی بهره بگیرند. از مهمترین روش‌های کشف مدیریت سود می‌توان به مبنای اqlام تعهدی اشاره نمود. اqlام تعهدی می‌تواند به دو بخش اqlام تعهدی اختیاری و اqlام تعهدی غیر اختیاری تقسیم شود. اqlام تعهدی غیر اختیاری به سطح فعالیت بستگی داشته و تحت کنترل مدیران نمی‌باشد در حالی که اqlام تعهدی اختیاری تحت کنترل مدیران بوده و توسط آنان به راحتی قابل دستکاری است. لذا تفکیک اqlام تعهدی اختیاری از کل اqlام تعهدی به عنوان معیاری از مدیریت سود، از اهمیت خاصی برخوردار است (اعتمادی و شفاخیبری، ۱۳۹۰). اqlام تعهدی باعث ایجاد تفاوت بین سود و جریان وجوه نقد عملیاتی می‌شود و در نتیجه با فرض اینکه جریان‌های نقدی دستکاری نشوند، تنها راه دستکاری سود افزایش و کاهش در اqlام تعهدی اختیاری است (علوی، ۱۳۹۸). بسیاری از پژوهشگران از جمله بکر و همکاران (۱۹۹۸) عقیده دارند که این شاخص، شاخص مناسبی برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی است، زیرا هر اندازه سطح اqlام تعهدی اختیاری یک شرکت بیشتر باشد امکان وجود مدیریت سود توسط آن واحد بیشتر و حسابرس نتوانسته است به نحو مناسب از بروز آن جلوگیری کند و در

نتیجه کیفیت حسابرسی در سطح پایینی بوده است (سجادی و همکاران، ۱۳۹۱). از دیگر پژوهشگرانی که در تحقیقات خود اقلام تعهدی اختیاری را به‌عنوان نماینده‌های برای کیفیت حسابرسی در نظر گرفته‌اند می‌توان به جوکا (۲۰۱۱)، الستیر و همکاران (۲۰۱۱)، جف و همکاران (۲۰۱۰) و جونگ و همکاران (۲۰۰۹) اشاره کرد. لذا در این پژوهش از اقلام تعهدی اختیاری به‌عنوان معیاری از کیفیت حسابرسی استفاده شده است.

۲-۲- پیشینه‌های پژوهش

کنت بیکر و همکاران (۲۰۱۸) به بررسی رابطه بین پنج بعد ویژگی‌های شخصیتی و سوگیری‌های اطمینان بیش از حد بیش از حد، اثر تمایل، مسئولیت‌پذیری، حسابداری اخلاقی سرمایه‌گذاران پرداختند. یافته‌ها حاکی از آنست که ارتباط معنی‌داری بین صفات روان‌رنجوری، برونگرایی و مسئولیت‌پذیری با تعصبات رفتاری بوده ولی صفت سازگاری با تعصبات رفتاری هیچ ارتباطی ندارد. نتایج پژوهش سانوسی و همکاران (۲۰۱۸) حاکی از آن است در حالی که ابعاد مختلف شخصیت افراد می‌تواند عواملی تعیین‌کننده در قضاوت حسابرسان باشد، سطح خودکارآمدی افراد، ممکن است در کنار این عوامل، سطح قضاوت حسابرسی را تحت تاثیر قرار دهد.

هرمیتی و ایکا آرتی^{۴۴} (۲۰۱۷)، به بررسی مفاهیم خصوصیات فردی حسابرسان که بر رفتار آنان تأثیر می‌گذارد، پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که اجرای یک برنامه حسابرسی مؤثر که با جنبه‌های رفتاری ادغام شده باشد تأثیر مثبت در کنترل کاهش کیفیت در حسابرسی دارد.

بیگز (۲۰۱۶) در تحقیق خود به بررسی ارتباط بین خوش‌بینی و مسئولیت حسابرس پرداخت. وی نتیجه گرفت با افزایش سطح خوش‌بینی حسابرس، میزان مراقبت حرفه‌ای و مسئولیت حسابرسی کاهش می‌یابد. فرینو^{۴۵} (۲۰۱۵) به بررسی نقش شخصیت مدیریت در بستر تصمیمات حسابداری شرکت‌ها پرداختند. به این نتیجه رسیدند که شخصیت مدیران و خودشیفتگی آنان با مدیریت سود رابطه مثبت دارد و برای رسیدن به اهداف خود به رفتارهای غیر اخلاقی روی می‌آورند و بیشتر درگیر مدیریت سود، دستکاری حساب‌ها و تقلب می‌شوند.

آنوگرا و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصی حسابرس و کیفیت کار حسابرس در کشور اندونزی پرداختند آن‌ها در پژوهش خود از ابزار پرسش‌نامه استفاده کردند و نمونه آن‌ها شامل ۲۰۶ حسابرس داخلی است. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که بین دانش، تجربه و توانایی حسابرسان داخلی با کیفیت کار حسابرسی رابطه وجود دارد. سادولاه و بیلی (۲۰۱۴) در

مطالعه‌ای به بررسی رابطه بین پنج تیپ شخصیتی شامل توافق‌پذیری، روان‌پریشی، انعطاف‌پذیری، با وجدان بودن و برون‌گرایی و نیت اخلاقی حسابرسان پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که با وجدان بودن و انعطاف‌پذیری، تأثیر مثبت و معنی‌داری بر تمایل اخلاقی حسابرسان دارد.

زارعی (۱۳۹۸) در پژوهشی بیان نمود که رابطه معناداری بین کیفیت حسابرسی و ابعاد پنج‌گانه شخصیت وجود دارد و عامل مهمی در عملکرد سازمانی و فردی به حساب می‌آید. پژوهش دیانتی (۱۳۹۸) حاکی از تأثیر سوگیری‌های شناختی بر روی قضاوت حسابرسان است. کرمی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای شایع‌ترین سوگیری‌های شناختی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان را، معرفی و تکنیک‌هایی برای پیشگیری از آنها ارائه نمود. طریقی (۱۳۹۶) بیان نمود که بروز رفتارهای کاهنده کیفیت حسابرسی به طور مستقیم دارای رابطه معنادار با شخصیت حسابرسان است. گراغانی (۱۳۹۶)، ویژگی شخصیتی اعتماد به نفس و خوش‌بینی را دارای ارتباط معناداری با قضاوت حسابرسان می‌داند. یافته‌های حاصل از پژوهش آقایان سعیدی و همکاران (۱۳۹۶) در مورد تأثیر تیپ‌های شخصیتی بر قضاوت حرفه‌ای حسابرسان به این نتیجه رسیدند که از بین ابعاد شخصیتی، تنها روان‌رنجوری با قضاوت حرفه‌ای رابطه مثبت و معنی‌داری دارد و سایر ابعاد شخصیتی همچون برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، توافق‌پذیری و با وجدان بودن رابطه معنی‌داری با قضاوت حرفه‌ای وجود ندارد. نیکومرام و همکاران (۱۳۹۵) تحقیقی تحت عنوان بررسی تأثیر سوگیری‌های روانشناختی بر تردید حرفه‌ای حسابرس انجام دادند. در این تحقیق سه بعد اطمینان بیش از اندازه، نقطه اتکاء و در دسترس بودن به‌عنوان معیارهای سوگیری روانشناختی شناسایی و ۱۵۸ پرسشنامه بطور کامل پاسخ داده شدند. نتایج حاصل از بررسی نشان داد، هر سه سوگیری مورد بررسی بر تردید حرفه‌ای حسابرسان تأثیر منفی دارند و وجود این سوگیری‌ها توانایی حسابرسان برای اعمال سطح مناسبی از تردید حرفه‌ای در فرایند حسابرسی را کاهش می‌دهند. برادران و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیقی که انجام دادند به این نتیجه رسیدند که تیپ‌های شخصیتی روان‌رنجوری، برون‌گرایی و توافق‌پذیری تأثیر معناداری بر نوع اظهارنظر حسابرس دارند. یعقوب نژاد (۱۳۹۱) در مقاله "ارتباط بین شاخص‌های مکتب تردیدگرایی و کیفیت حسابرسی"، شاخص اعتماد به نفس را که یکی از مؤلفه‌های تردیدگرایی است، به عنوان متغیری برمی‌شمارد که دارای رابطه مثبت و معناداری با کیفیت حسابرسی (اعتماد به صورت‌های مالی) می‌داند. صفری و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود پرداخته و نتایج نشان داد که اقلام تعهدی اختیاری با کیفیت حسابرسی رابطه معکوس دارد.

۳- فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه‌های تجربی پژوهش مبنی بر تأثیرگذاری سوگیری‌های روانشناختی و ابعاد شخصیتی بر کیفیت حسابرسی، فرضیه‌های زیر را می‌توان انتظار داشت:

فرضیه یک: سوگیری اطمینان بیش از حد بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است.

فرضیه دوم: سوگیری خوش‌بینی بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است.

فرضیه سوم: سوگیری تحمل ابهام بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است.

فرضیه چهارم: بعد شخصیتی برونگرایی حسابرسان بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است.

فرضیه پنجم: بعد شخصیتی روان‌رنجوری حسابرسان بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است.

فرضیه ششم: بعد شخصیتی انعطاف‌پذیری حسابرسان بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است.

فرضیه هفتم: بعد شخصیتی توافق‌پذیری حسابرسان بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است.

فرضیه هشتم: بعد شخصیتی مسئولیت‌پذیری حسابرسان بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است.

۴- روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر، از بابت هدف کاربردی است؛ از نظر ابعاد تحلیل و نحوه اجرا، توصیفی، از نوع تحلیل رگرسیونی است و از لحاظ رابطه بین عوامل مؤثر بر اقلام تعهدی، تحلیل همبستگی است.

۴-۱- شیوه، روش و ابزار گردآوری داده‌ها

نحوه گردآوری داده‌ها و اطلاعات، پیمایشی و پس رویدادی است. جهت گردآوری اطلاعات و داده‌ها از روش اسنادی، کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است که مشتمل بر استفاده از مطالب پایان‌نامه‌ها و مقالات علمی از مرجع پایگاه‌های اطلاعاتی، پرسشنامه، صورت‌های مالی حسابرسی شده شرکت‌های پذیرفته شده در بورس است که از درگاه سامانه کدال استخراج شده است. داده‌های این پژوهش به صورت مقطعی برای سال ۱۳۹۷ می‌باشد و شامل صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار است که توسط مؤسسات حسابرسی معتمد بورس مورد بررسی قرار گرفته‌اند. با تکمیل پرسشنامه‌ها، توسط حسابرسان (مدیر/ شرکاء) این مؤسسه‌ها، داده‌های مورد نیاز متغیرهای مستقل گردآوری شده است. بدین منظور از پرسشنامه‌های استاندارد اعتماد به نفس سرمد (۱۳۹۰)، پرسشنامه استاندارد خوش‌بینی شییر و کارور (۱۹۹۴) و پرسشنامه استاندارد تحمل ابهام از مک لین (۲۰۰۸) و برای بررسی متغیر ابعاد شخصیتی از فرم کوتاه

پرسشنامه شخصیتی نفو ۱۹۸۶ که دارای ۶۰ گویه می‌باشد استفاده شده است. پایایی گویه‌های متغیر سوگیری با آلفای کرونباخ، مقدار ۰/۸۰۲. تخمین زده شده است و برای گویه‌های متغیر ابعاد شخصیتی، مقدار ۰/۸۳۹. برآورد گردیده است.

۲-۴- جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش شامل حسابرسان (مدیر/ شریک) مؤسسه‌های حسابرسی معتمد بورس و شرکت‌های پذیرفته شده در بورس می‌باشد که توسط این مؤسسات، حسابرسی شده‌اند. اجرای پژوهش مستلزم استفاده از تحلیل‌های آمار توصیفی و استنباطی است. در این پژوهش جامعه آماری (با استفاده از روش غربالگری) از بین ۸۳ مؤسسه حسابرسی معتمد بورس، ۱۵۰ حسابرس (مدیر/ شریک) که طی سال ۱۳۹۷ شرکت‌های پذیرفته شده در بورس را حسابرسی کرده‌اند، می‌باشد.

۳-۴- متغیرهای پژوهش

جهت بررسی روابط میان متغیرها در چارچوب مدل‌های پژوهش، در ادامه توضیحات مربوط به متغیرهای پژوهش، اجزای آن‌ها و نحوه اندازه‌گیری هر یک بیان شده‌اند:

• متغیر وابسته

متغیر وابسته این پژوهش "کیفیت حسابرسی" است. دیویدسون و نفو (۱۹۸۱) کیفیت حسابرسی را توانایی حسابرس در کشف و برطرف نمودن تحریف‌های با اهمیت و دستکاری‌های انجام شده در سود گزارش شده عنوان می‌نمایند. کیفیت حسابرسی در سه بخش یعنی توانایی نظارت حسابرس، حسن شهرت حسابرس و بررسی مدیریت سود، قابل تعریف است. در متون تحقیقی نسخه ویرایش‌شده‌ای از مدل اصلی جونز وجود دارد که از آن به‌عنوان مدل تعدیل‌شده جونز یاد می‌شود. این مدل نخستین بار توسط دیچاو و دیگران (۱۹۹۵) مورد استفاده قرار گرفت. در مدل تعدیل‌شده جونز اقلام تعهدی غیراختیاری در طی دوره رخداد (در طی دوره‌هایی که فرض شده مدیریت سود در آنها رخ داده است) به این شکل برآورد می‌شود.

اقلام تعهدی، بنا به فرمول ۱ محاسبه می‌شود:

$$TACC = \alpha_0 + \alpha_1(1/A_{jt}-1) + \alpha_2(\Delta REV_{jt} - \Delta REC_{jt}) + \alpha_3(PPE_{jt}) + \epsilon \quad (1)$$

TACC: کل اقلام تعهدی شرکت j در سال t

α_0 : عرض از مبدا

$Aj.t-1$: کل کلرانی شرکت j در سال قبل که مقادیر بر حسب آن استاندارد می‌شود

$\Delta REVjt$: تغییرات در خالص درآمد (فروش) شرکت j بین سال t و $t-1$

$\Delta RECjt$: تغییرات در خالص حساب‌های دریافتی شرکت j بین سال t و $t-1$

PPEjt: ارزش ناخالص دارایی‌های ثابت (ماشین‌آلات، تجهیزات و ...) سال جاری شرکت

ε : خطای مدل شرکت j در سال t (میزان اعمال مدیریت سود یا همان کیفیت حسابرسی)

• متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل این پژوهش، مؤلفه‌های "سوگیری" و "ابعاد شخصیتی" می‌باشند. متغیر سوگیری دارای چندین مؤلفه می‌باشد در این پژوهش با رایزنی‌هایی که با خبرگان انجام شد، سه مؤلفه پرکاربرد این متغیر مورد استفاده قرار گیرد.

(۱) اطمینان بیش از حد؛

(۲) خوش‌بینی؛

(۳) تحمل ابهام.

در فرهنگ آکسفورد اعتماد به نفس به عنوان احساس اطمینان فرد نسبت به توانایی‌ها، کیفیت‌ها و قضاوت‌های خود تعریف شده است. به نظر هاید، متون مربوط به روانشناسی دو تعریف از اطمینان بیش از اندازه ارائه داده‌اند. نخست برآورد بیش از واقع از توانایی‌های خود داشتن. دوم، افراد یک رویداد را معین‌تر از آنچه که واقعاً هست، می‌بینند. احتمال وقوع بسیار کمتر از صد در صد را حتمی می‌دانند (چاوشی و همکاران، ۱۳۹۴). خوش‌بینی، نگرشی مثبت است به جهان پیرامون و فرد خوش‌بین با چنین نگرشی در تلاش است که دنیا را به صورت بهتری ببیند. آن‌ها در تلاش هستند که بخش‌ها و وجوه مثبت قضایا را ببینند و امیدوار باشند که جهان به سمت خوبی و خیر حرکت کند. تحمل ابهام، عبارت است از پذیرفتن عدم قطعیت به عنوان بخشی از زندگی، توانایی ادامه حیات با دانش ناقص درباره محیط و تمایل به آغاز فعالیتی مستقل، بی‌آنکه شخص بداند آیا موفق خواهد شد یا خیر (براون، ۲۰۰۲). عدم تحمل ابهام، باورهایی در مورد نگرانی، جهت‌گیری مسئله منفی و سبک مقابله‌ای اجتنابی است.

متغیر شخصیت یعنی «مجموعه‌ای از رفتار و شیوه‌های تفکر شخص در زندگی روزمره که با ویژگی‌های بی‌همتا بودن، ثبات (پایداری) و قابلیت پیش‌بینی» مشخص می‌شود؛ ویژگی‌های شخصیتی، مؤلفه‌های منحصربه‌فردی هستند که رفتارها را پایه‌ریزی کرده و هدایت می‌نمایند (سادولاه و بیلی، ۲۰۱۴).

روان رنجوری یکی از صفات شخصیتی بنیادین است که با اضطراب، ترس، بدخلقی، نگرانی و احساس تنهایی شناخته می‌شود. واکنش افراد مبتلا به عوامل استرس‌زا ضعیف است؛ برونگرایی به معنی جامعه‌گرایی است. دوست داشتن مردم، ترجیح گروه‌های بزرگ و گرده‌همایی‌ها، با جرأت بودن، فعال بودن و پرحرف بودن نیز از صفات برونگراها است؛ انعطاف‌پذیری به‌عنوان یکی از ابعاد اصلی شخصیت، بسیار کمتر از روان رنجوری و برونگرایی در نزد اهل‌فن، شناخته شده است. عناصرتشکیل‌دهنده آن تصورات فعال، حساسیت به زیبایی، تنوع‌طلبی، کنجکاوی ذهنی، توجه به تجربه‌های عاطفی درونی و قضاوت مستقل می‌باشند؛ توافق‌پذیری، این بعد از شخصیت تفاوت‌های فردی را در همکاری و هماهنگی اجتماعی نشان می‌دهد. این افراد نسبت به دیگران همدردی کرده و مشتاقند که کمک کند و باور دارند که دیگران نیز در مقابل به وی کمک می‌کنند؛ وجدان‌کاری به‌عنوان ویژگی شخصیتی، دلالت بر سخت‌کوشی، نظم، دقت، پشتکار و مسئولیت‌پذیری دارد. همچنین، وجدان‌کاری را می‌توان به‌عنوان قدرت طرح‌ریزی و انجام وظایف محوله به نحو مطلوب تعریف کرد.

۴-۴- روش تحلیل داده‌ها

آمار توصیفی با SPSS 25 برآورد گردیده است. و با استفاده از نرم‌افزار ایویوز ۱۱، فرضیه‌ها آزمون و نتایج مورد تحلیل قرار گرفته است آزمون‌های مورد استفاده عبارتند از: آزمون جاکر برا، برای بررسی نرمال بودن متغیرهای مستقل، استفاده شده است. ضریب همبستگی، همخطی را مورد بررسی قرار داده است. آزمون حداقل مربعات، مدل را برازش می‌نماید که بر اساس این آزمون، فرضیه‌ها رد و یا تأیید می‌شوند. سپس آزمون پاگان گادفری، ناهمسانی واریانس را بررسی می‌نماید. با توجه به اینکه داده‌ها پژوهش مقطعی می‌باشند نیازی به آزمون مانایی نمی‌باشد.

۵- یافته‌های پژوهش

۵-۱- جمعیت شناختی

نمونه آماری یکصد و پنجاه تن می‌باشد که از این تعداد، ۱۵ تن زن و ۱۳۵ تن مرد می‌باشند. نتایج سطح تحصیلات و سابقه کاری این نمونه‌های آماری در جداول ۱ و ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- نتایج سابقه پاسخگویان

درصد	تعداد	سابقه
۶/۷	10	کمتر از ۵ سال
8/7	13	۶ تا ۱۰ سال
16	24	۱۱ تا ۱۵ سال
33/3	50	۱۶ تا ۲۰ سال
35/3	53	بیش از ۲۰ سال
100	150	جمع کل

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۱- نتایج سطح تحصیلات پاسخگویان

زن	مرد	
۸	۷۷	لیسانس
۵	۵۴	فوق لیسانس
۲	۴	دکتر
۱۵	۱۳۵	جمع کل

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۵-۲- آزمون جارك برا

نمره میانگین تمامی هشت متغیر مستقل مربوط به فرضیه‌ها، از حد وسط که ۱/۵ می‌باشد، بیشتر است. متغیر خوش‌بینی با نمره میانگین ۲/۳۹ دارای بزرگترین نمره میانگین در بین متغیرها می‌باشد که نشان می‌دهد به طور متوسط، حسابرسان خوش‌بین هستند و کمترین نمره میانگین در بین این متغیرها، مربوط به متغیر روان رنجوری با نمره ۱/۵ می‌باشد. هیچ کدام از این هشت متغیر، بجز توافق‌پذیری، نرمال نیستند زیرا سطح معناداری جارك برا برای آنان، کوچکتر از ۰.۵٪ می‌باشد؛ اما سطح معناداری جارك برا برای متغیر توافق‌پذیری ۰.۸٪ می‌باشد که بزرگتر از ۰.۵٪ می‌باشد. جوانترین شرکت ۵ سال سن دارد و با قدمت‌ترین شرکت، ۶۸ سال سن دارد و متوسط سن شرکت‌ها، ۳۹/۵ سال می‌باشد.

جدول ۳- جدول نتایج آمار توصیفی

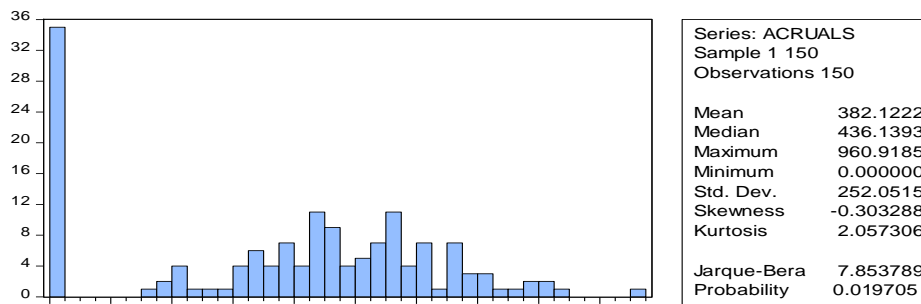
	اطمینان بیش از حد	خوش بینی	ایهام گریزی	برون گرایی	روان رنجوری	انعطاف پذیری	توافق پذیری	مسئولیت پذیری
Mean	2.391304	2.191304	2.339130	2.086957	1.521739	1.904348	1.878261	2.260870
Median	2.000000	2.000000	3.000000	2.000000	1.000000	2.000000	2.000000	2.000000
Maximum	3.000000	3.000000	3.000000	3.000000	3.000000	3.000000	3.000000	3.000000
Minimum	1.000000	1.000000	1.000000	1.000000	1.000000	1.000000	1.000000	1.000000
Std. Dev.	0.631007	0.826063	0.771043	0.744161	0.597478	0.760585	0.702724	0.750286
Skewness	-0.532159	-0.366527	-0.661900	-0.139914	0.659668	0.160688	0.171820	-0.464437
Kurtosis	2.364084	1.571769	1.988567	1.829565	2.477811	1.756829	2.041650	1.912717
Jarque-era	7.365574	12.34914	13.29900	6.939394	9.647192	7.900290	4.966672	9.798917
Probability	0.025153	0.002082	0.001295	0.031126	0.008038	0.019252	0.083464	0.007451
Sum	275.0000	252.0000	269.0000	240.0000	175.0000	219.0000	216.0000	260.0000
SumSq.Dev.	45.39130	77.79130	67.77391	63.13043	40.69565	65.94783	56.29565	64.17391
Observations	115	115	115	115	115	115	115	115

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۴- جدول نتایج آمار توصیفی

	سن	اندازه	نسبت سود خالص	نسبت بدهی
Mean	39.56522	6.347437	0.160358	0.149887
Median	43.00000	6.291508	0.120468	0.154369
Maximum	68.00000	8.673131	3.103217	0.317043
Minimum	5.000000	4.614085	-1.974218	0.000178
Std. Dev.	16.02746	0.737173	0.410863	0.084327
Skewness	-0.117772	0.622579	2.089112	0.091630
Kurtosis	1.869249	4.079304	30.22114	1.806427
Jarque-era	6.392465	13.01089	3634.229	6.987208
Probability	0.040916	0.001495	0.000000	0.030391
Sum	4550.000	729.9553	18.44113	17.23700
SumSq.Dev.	29284.26	61.95030	19.24411	0.810662
Observations	115	115	115	115

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نمودار ۱. نمودار هیستوگرام متغیرها

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۳-۵- بررسی همخطی

در این مطالعه به منظور بررسی وجود همخطی از روش ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج همخطی بین متغیرها در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵ - نتایج همخطی

	اطمینان بیش از حد	خوش بینی	ابهام گریزی	برون گرایی	روان رنجوری	انعطاف پذیری	توافق پذیری	مسئولیت پذیری	سن	اندازه	نسبت سود خالص	نسبت بدهی
اطمینان بیش از حد	1.000	0.108	-0.041	0.132	-0.081	0.024	-0.149	0.042	0.046	-0.222	0.036	0.000
خوش بینی	0.108	1.000	-0.130	0.301	-0.151	0.183	-0.111	0.188	-0.001	-0.115	-0.147	0.000
تحمل ابهام	-0.041	-0.130	1.000	0.055	0.070	0.131	-0.004	0.134	-0.114	-0.059	0.010	0.000
برون گرایی	0.132	0.301	0.055	1.000	-0.083	0.170	0.071	0.069	0.025	-0.053	-0.155	0.000
روان رنجوری	-0.081	-0.151	0.070	-0.083	1.000	0.130	-0.077	-0.189	-0.083	0.214	0.143	0.000
انعطاف پذیری	0.024	0.183	0.131	0.170	0.130	1.000	0.142	0.167	-0.075	0.044	-0.125	0.000
توافق پذیری	-0.149	-0.111	-0.004	0.071	-0.077	0.142	1.000	0.027	-0.038	-0.040	-0.151	0.000
مسئولیت پذیری	0.042	0.188	0.134	0.069	-0.189	0.167	0.027	1.000	0.080	-0.097	-0.186	0.000
سن	0.046	-0.001	-0.114	0.025	-0.083	-0.075	-0.038	0.080	1.000	-0.216	-0.009	0.000
اندازه	-0.222	-0.115	-0.059	-0.053	0.214	0.044	-0.040	-0.097	-0.216	1.000	0.256	0.016
نسبت سود خالص	0.036	-0.147	0.010	-0.155	0.143	-0.125	-0.151	-0.186	-0.009	0.256	1.000	0.065
نسبت بدهی	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.016	0.065	1.000

منبع: یافته‌های پژوهشگر

همانطور که مشاهده می‌گردد ضریب همبستگی کلیه موارد، اعداد پایینی می‌باشد از این رو احتمال وجود همخطی منتفی می‌باشد.

۴-۵- برآزش مدلو یافته ها

باتوجه به اینکه مقدار ضریب برآوردی مدل، عدد قابل قبول ۰,۶۵ می‌باشد بنابراین، متغیرهای مستقل مدل توانسته‌اند تا حدود زیادی رفتار متغیر وابسته را توضیح دهند همچنین آماره f ، مقدار بالایی در مدل دارد که این، نشانگر اعتبار مدل برآوردی می‌باشد. بر اساس آماره دوربین واتسون که مقدار آن، عددی نزدیک به ۲ می‌باشد می‌توان گفت در مدل برآوردی، خودهمبستگی وجود ندارد بنابراین مدل مورد تأیید می‌باشد.

جدول ۶- نتایج برآزش مدل

متغیرها	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	523.0829	129.6088	4.035861	0.0001
اطمینان بیش از حد	55.44349	15.34456	3.613234	0.0005
خوش بینی	76.41284	12.48218	6.121753	0.0000
تحمل ابهام	-55.65401	12.53845	-4.438669	0.0000
برون گرایی	48.33496	13.28729	3.637685	0.0004
روانرنجوری	27.71443	16.43112	1.686703	0.0947
انعطاف پذیری	5.706957	13.05105	0.437280	0.6628
متغیرها	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
توافق پذیری	18.99243	13.75610	1.380656	0.1704
مسئولیت پذیری	-90.82498	13.08784	-6.939647	0.0000
سن	-1.749967	0.595048	-2.940882	0.0040
اندازه	-17.55848	13.88979	-1.264129	0.2091
نسبت سود خالص	-52.35152	24.20725	-2.162638	0.0329
نسبت بدهی	68.93891	108.5214	0.635256	0.5267
ضریب تعیین	0.653828	Mean dependent var		498.4203
ضریب تعیین اصلاح شده	0.613102	S.D. dependent var		156.7194
S.E. of regression	97.48126	Akaike info criterion		12.10332
Sum squared resid	969264.7	Schwarz criterion		12.41362
Log likelihood	-682.9412	Hannan-Quinn criter		12.22927
F-statistic	16.05427	دوربین واتسون		1.979811
سطح معناداری	0.000000			

منبع: یافته های پژوهشگر

فرضیه اول: سوگیری اطمینان بیش از حد بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است. همانطور که مشاهده می‌گردد ضریب برآوردی برای متغیر اطمینان بیش از حد $0.55/44\%$ است با توجه به مثبت بودن این ضریب و اینکه سطح معناداری این ضریب 0.005 است که چون این عدد کوچکتر از 5 صدم می‌باشد نتیجه گرفته می‌شود که سوگیری اطمینان بیش از حد بر متغیر ارقام تعهدی، تأثیر مثبت می‌گذارد و بر متغیر کیفیت حسابرسی، تأثیر منفی خواهد گذاشت از اینرو، می‌توان گفت که تأثیر بین متغیرها معنادار است و از آنجا که t آماره بین این دو متغیر $3/61$ است که چون این مقدار بزرگتر از $1/96$ می‌باشد؛ بنابراین فرضیه مورد بررسی رد نشده است.

فرضیه دوم: سوگیری خوشبینی بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است. مشاهده می‌گردد ضریب برآوردی برای متغیر خوشبینی $0.76/41\%$ است با توجه به مثبت بودن این ضریب و اینکه سطح معناداری این ضریب 0.000 است که چون این عدد کوچکتر از 5 صدم می‌باشد نتیجه گرفته می‌شود که سوگیری خوشبینی بر متغیر ارقام تعهدی، تأثیر مثبت می‌گذارد و بر متغیر کیفیت حسابرسی، تأثیر منفی خواهد گذاشت از این رو، می‌توان گفت که تأثیر بین متغیرها معنادار است و از آنجا که t آماره بین این دو متغیر $6/12$ است که چون این مقدار بزرگتر از $1/96$ می‌باشد؛ بنابراین فرضیه مورد بررسی رد نشده است.

فرضیه سوم: سوگیری تحمل ابهام بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است. همانطور که مشاهده می‌گردد ضریب برآوردی برای متغیر تحمل ابهام $0.55/65\%$ - است با توجه به منفی بودن این ضریب و اینکه سطح معناداری این ضریب 0.000 است که چون این عدد کوچکتر از 5 صدم می‌باشد نتیجه گرفته شد که سوگیری ابهام‌گریزی بر متغیر ارقام تعهدی، تأثیر منفی می‌گذارد و بر متغیر کیفیت حسابرسی، تأثیر مثبت خواهد گذاشت از اینرو، می‌توان گفت که تأثیر بین متغیرها معنادار است و از آنجا که t آماره بین این دو متغیر $4/43$ - است که چون این مقدار کوچکتر از $1/96$ - می‌باشد؛ بنابراین فرضیه مورد بررسی رد نشده است.

فرضیه چهارم: بعد شخصیتی برونگرایی حسابرسان بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است. مشاهده می‌گردد ضریب برآوردی برای متغیر برونگرایی $0.48/33\%$ است با توجه به مثبت بودن این ضریب و اینکه سطح معناداری این ضریب 0.004 است که چون این عدد کوچکتر از 5 صدم می‌باشد نتیجه گرفته شد که تأثیرگذاری متغیر برونگرایی بر متغیر ارقام تعهدی، مثبت می‌باشد و بر متغیر کیفیت حسابرسی، تأثیر منفی خواهد گذاشت از اینرو، می‌توان گفت که تأثیر بین متغیرها معنادار

است و از آنجا که t آماره بین این دو متغیر $۳/۶۳$ است که چون این مقدار بزرگتر از $۱/۹۶$ می‌باشد؛ بنابراین فرضیه مورد بررسی رد نشده است.

فرضیه پنجم: بعد شخصیتی روان‌رنجوری حسابرسان بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است همانطور که مشاهده می‌گردد ضریب برآوردی برای متغیر روان‌رنجوری $۰.۲۷/۷۱$ است اما سطح معناداری این ضریب ۰.۰۹۴۷ است که چون این عدد بزرگتر از ۵ صدم می‌باشد نتیجه گرفته می‌شود که تأثیرگذاری متغیر روان‌رنجوری بر متغیر اقلام تعهدی، معنادار نیست بنابراین بر متغیر کیفیت حسابرسی نیز، تأثیرگذاری معناداری نخواهد داشت. همچنین t آماره بین این دو متغیر $۱/۶۸$ است که چون این مقدار کوچکتر از $۱/۹۶$ می‌باشد؛ بنابراین فرضیه مورد بررسی رد می‌شود.

فرضیه ششم: بعد شخصیتی انعطاف‌پذیری حسابرسان بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است مشاهده می‌گردد ضریب برآوردی برای متغیر انعطاف‌پذیری $۵/۰۷$ است اما سطح معناداری این ضریب ۰.۶۶۲۸ است که چون این عدد بزرگتر از ۵ صدم می‌باشد نتیجه گرفته می‌شود که تأثیرگذاری متغیر انعطاف‌پذیری بر متغیر اقلام تعهدی، معنادار نیست بنابراین بر متغیر کیفیت حسابرسی نیز، تأثیرگذاری معناداری نخواهد داشت. همچنین t آماره بین این دو متغیر ۰.۴۳۷۲ است که چون این مقدار کوچکتر از $۱/۹۶$ می‌باشد؛ بنابراین فرضیه مورد بررسی رد می‌شود.

فرضیه هفتم: بعد شخصیتی توافق‌پذیری حسابرسان بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است. همانطور که مشاهده می‌گردد ضریب برآوردی برای متغیر توافق‌پذیری $۱۸/۰۹۹$ است اما سطح معناداری این ضریب ۰.۱۷۰۴ است که چون این عدد بزرگتر از ۵ صدم می‌باشد نتیجه گرفته می‌شود که تأثیرگذاری متغیر توافق‌پذیری بر متغیر اقلام تعهدی، معنادار نیست بنابراین بر متغیر کیفیت حسابرسی نیز، تأثیرگذاری معناداری نخواهد داشت. همچنین t آماره بین این دو متغیر $۱/۳۸$ است که چون این مقدار کوچکتر از $۱/۹۶$ می‌باشد؛ بنابراین فرضیه مورد بررسی رد می‌شود.

فرضیه هشتم: بعد شخصیتی مسئولیت‌پذیری حسابرسان بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار است. همانطور که مشاهده می‌گردد ضریب برآوردی برای متغیر مسئولیت‌پذیری $۰.۹۰/۰۸۲$ است با توجه به منفی بودن این ضریب و اینکه سطح معناداری این ضریب ۰.۰۰۰۰ است که چون این عدد کوچکتر از ۵ صدم می‌باشد نتیجه گرفته شد که تأثیرگذاری متغیر مسئولیت‌پذیری بر متغیر اقلام تعهدی، منفی می‌باشد و بر متغیر کیفیت حسابرسی، تأثیر مثبت خواهد گذاشت از اینرو، می‌توان گفت که تأثیر بین متغیرها معنادار است و از آنجا که t آماره بین این دو متغیر $۰.۶/۹۳$ است که چون این مقدار کوچکتر از $۱/۹۶$ - می‌باشد؛ بنابراین فرضیه مورد بررسی رد نشده است.

بعضی دیگر از یافته‌های پژوهش که جزو هدف اصلی پژوهش نیستند عبارتند از: متغیر سن دارای تأثیر ۱/۷- بر ارقام تعهدی است بنابراین تأثیر منفی بر ارقام تعهدی و تأثیر مثبت بر کیفیت حسابرسی دارد. در این خصوص می‌توان گفت هرچه سن شرکت بالاتر باشد، کیفیت حسابرسی آن بالاتر است و این نتیجه می‌تواند ناشی از بلوغ و افزایش کیفیت حسابرسی همگام با افزایش قدمت و سابقه شرکت باشد. نسبت بدهی، معنادار نیست زیرا دارای سطح معناداری بزرگتر از ۵ صدم می‌باشد بنابراین دارای تأثیر معناداری بر متغیر وابسته نیست. نسبت سود خالص دارای تأثیر ۵۲/۳۵- بر ارقام تعهدی است بنابراین تأثیر منفی بر ارقام تعهدی و تأثیر مثبت بر کیفیت حسابرسی دارد. اندازه سازمان دارای تأثیر ۱۷/۵۵- بر ارقام تعهدی است بنابراین تأثیر منفی بر ارقام تعهدی و تأثیر مثبت بر کیفیت حسابرسی دارد.

۵-۵- آزمون پاکان گادفری

با استفاده از نتایج تخمین برازش مدل، به منظور بررسی ناهمسانی واریانس از آزمون بروش پاکان گادفری استفاده شده است نتایج در جدول ۷ نشان داده شده است.

جدول ۷- نتایج آزمون پاکان گادفری

F-statistic	1.416064	Prob. F(12,102)		0.1707
Obs*R-squared	16.42258	Prob. Chi-Square(12)		0.1726
Scaled explained SS	7.395899	Prob. Chi-Square(12)		0.8304
متغیرها	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	13314.09	11787.83	1.129478	0.2613
اطمینان بیش از حد	2860.447	1395.577	2.049651	0.0430
خوش بینی	-1008.089	1135.246	-0.887992	0.3766
تحمل ابه	631.4900	1140.363	0.553762	0.5810
برون گرایی	-395.5528	1208.470	-0.327317	0.7441
روانزنجوری	746.1429	1494.400	0.499293	0.6186
انعطاف پذیری	1641.782	1186.984	1.383154	0.1696
متغیرها	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
توافق پذیری	-490.6092	1251.108	-0.392140	0.6958

F-statistic	1.416064	Prob. F(12,102)		0.1707
Obs*R-squared	16.42258	Prob. Chi-Square(12)		0.1726
Scaled explained SS	7.395899	Prob. Chi-Square(12)		0.8304
متغیرها	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
مسئولیت پذیری	-2454.226	1190.330	-2.061802	0.0418
سن	-29.00675	54.11926	-0.535978	0.5931
اندازه	-1115.725	1263.267	-0.883206	0.3792
نسبت سود خالص	2618.184	2201.633	1.189201	0.2371
نسبت بدهی	-1003.953	9869.952	-0.101718	0.9192
R-squared	0.142805	Mean dependent var		8428.389
Adjusted R-squared	0.041959	S.D. dependent var		9057.920
S.E. of regression	8865.855	Akaike info criterion		21.12393
Sum squared resid	8.02E+09	Schwarz criterion		21.43423
Log likelihood	-1201.626	Hannan-Quinn criter		21.24988
F-statistic	1.416064	Durbin-Watson stat		1.935761
Prob(F-statistic)	0.170673			

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نتایج نشان می‌دهد که مقدار آماره f و χ^2 دو از نظر آماری معنادار نبوده بنابراین فرض ناهمسانی واریانس رد می‌شود.

۶- بحث و نتیجه گیری

بر اساس روابط آزمون شده بین سوگیری‌های روانشناختی و ابعاد شخصیت با کیفیت حسابرسی، یافته‌ها نشان می‌دهد که سوگیری ابهام‌گریزی و بعد مسئولیت‌پذیری از ویژگی‌های شخصیتی، تأثیر مثبت بر کیفیت حسابرسی دارند. سوگیری اطمینان بیش از حد و متغیرهای خوش‌بینی و برون‌گرایی از ابعاد ویژگی‌های شخصیتی، تأثیر منفی بر کیفیت حسابرسی دارند و سه مؤلفه دیگر از ویژگی‌های شخصیتی، تأثیر معناداری بر کیفیت حسابرسی ندارند این سه متغیر عبارتند از: توافق‌پذیری، انعطاف‌پذیری و روان‌رنجوری.

بنابراین هر سه مؤلفه سوگیری بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار بودند اما از پنج مؤلفه ویژگی‌های شخصیتی، تنها دو مؤلفه، بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار بودند و سه مؤلفه بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار نبودند.

تأثیر منفی متغیر اطمینان بیش از حد مطابق با پژوهش چانگ (۲۰۱۳)، پینکوس (۱۹۹۱)، نولد (۲۰۱۴)، مالمندیر و تات (۲۰۰۵)، گلاسر و همکاران (۲۰۰۸) است. همچنین نتایج پژوهش مهدی نهامی (۱۳۹۸)، محمدرضا ابراهیمی (۱۳۹۸) و هرمزی (۱۳۹۵) با فرضیه اول این پژوهش مطابقت دارد. یکی از ویژگی‌های شخصیتی که ممکن است تحت تأثیر اعتماد به نفس قرار بگیرد، میزان خطرپذیری افراد است. مطالعه چانگ (۲۰۱۳) حاکی از آن بود که افراد با اعتماد به نفس بالا، اطمینان بیشتری در خصوص تصمیم‌گیری داشته و بیشتر به خطرپذیری جذب می‌شوند که آنها را کمتر به سوی انتخاب گزینه‌های ایمن و میانه در مجموعه‌ای از انتخاب‌ها سوق می‌دهد. پینکوس (۱۹۹۱) بر این باور است که بیش اطمینانی حسابرس منجر به جمع‌آوری شواهد ناکافی توسط وی می‌شود و اعتماد به نفس کاذب می‌تواند کارایی و اثربخشی حسابرسی را که در نتیجه استفاده نادرست از نیروی انسانی و تخصیص نامناسب منابع حسابرسی است را کاهش دهد. نولد (۲۰۱۴) اعتقاد دارد اعتماد به نفس بیش از حد حسابرس به قضاوت‌ها و دانش خود منجر به کاهش کیفیت حسابرسی می‌شود. هاردیس و همکاران (۲۰۱۲) دریافتند که اعتماد به نفس کاذب می‌تواند کارایی و اثربخشی حسابرسی را که در نتیجه استفاده نادرست از نیروی انسانی و تخصیص نامناسب منابع حسابرسی است را کاهش دهد.

تأثیر منفی متغیر خوش‌بینی مطابق با پژوهش گزاغانی (۱۳۹۶)، هانیه رضایی (۱۳۹۷)، علیزاده (۱۳۹۶)، اسناید و لوپز (۲۰۰۶)، آن و همکاران (۲۰۰۹)، بیگز (۲۰۱۶)، چاو و همکاران (۲۰۱۰) است. پژوهش گزاغانی (۱۳۹۶) نشان می‌دهد با افزایش مسئولیت حسابرس، خوش‌بینی وی نسبت به کشف اشتباهات با اهمیت بیشتر و میزان مراقبت حرفه‌ای وی از حد مطلوب کمتر می‌شود. تحقیقات علیزاده (۱۳۹۶)، بیانگر این موضوع است که حرفه‌ی حسابرسی تحت تأثیر سوگیری ادراک افراد قرار می‌گیرد؛ بدین معنا که انتظارات افراد می‌تواند به محض دریافت نتیجه‌ی یک تصمیم، تغییر کند. بار روانی ناشی از شرایطی که در آن نتایج نامطلوب است، منجر به ایجاد انتظارات غیرمنطقی از حسابرس می‌گردد. تأثیر مثبت متغیر تحمل ابهام مطابق با پژوهش (هالسیک، ۲۰۱۱) است. این نتایج با نتایج فرضیه‌های اول، دوم و سوم این پژوهش مشابهت دارد.

تأثیر منفی متغیر برونگرایی بر کیفیت حسابرسی نوشادی (۱۳۹۷) هرmitی و ایکا آریتی (۲۰۱۷)، دانلی و همکاران (۲۰۰۳)، مهدوی و هوشمند (۱۳۹۲) با نتایج این پژوهش یکسان است. تأثیر منفی متغیر روانرنجوری بر کیفیت حسابرسی تأیید گردید. نوشادی (۱۳۹۷)، هرmitی و ایکا آریتی (۲۰۱۷)، دانلی و همکاران، (۲۰۰۳)، مهدوی و هوشمند (۱۳۹۲) که با نتایج این پژوهش یکسان نیست. از اینرو، این نتیجه، تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین را نشان می‌دهد. متغیر انعطاف‌پذیری در پژوهش‌های فرهودی و حریری (۱۳۹۱)، دیویدسون و هارت (۱۹۹۵) تأثیر مثبت بر کیفیت حسابرسی را تأیید می‌کنند که با نتایج این پژوهش یکسان نیست. از اینرو، این نتیجه، تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین را نشان می‌دهد. تأثیر منفی توافق‌پذیری بر کیفیت حسابرسی تأیید گردید. شادی (۱۳۹۷) مغایر با پژوهش حاضر است. از اینرو، این نتیجه، تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین را نشان می‌دهد. تأثیر مثبت متغیر مسئولیت‌پذیری بر کیفیت حسابرسی مطابق با پژوهش نوشادی (۱۳۹۷)، فادول و اشمیدک (۲۰۱۰)، آقایی و همکاران (۲۰۱۵)، اولیوا و راتناوات (۲۰۱۵)، بیگز (۲۰۱۶) با نتایج این پژوهش یکسان است. باتوجه به اهمیت نقش حسابرسان جهت جلوگیری از وقوع رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیریت و اعمال نظر در گزارش سود، انتظار می‌رود معیارهای حسابرسی هم از جنبه کیفیت حسابرسی و هم از جنبه ویژگی‌های شخصیتی حسابرس بتوانند در این زمینه تأثیرگذار باشند. طبق نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود مؤسسات حسابرسی جهت افزایش کیفیت حسابرسی از حسابرسانی درونگرا، منعطف و مسئولیت‌پذیر، با توان تحمل ابهام بالا که از اعتمادبه‌نفس کاذب و خوش‌بینی بالا برخوردار نیستند دعوت به همکاری کنند و در برنامه‌ریزی و تخصیص تیم حسابرسی به گونه‌ای عمل شود که اثرات منفی سوگیری‌ها به حداقل ممکن برسد.

فهرست منابع

- ۱) اسلامی، اکرم السادات، (۱۳۹۵)، "بررسی رابطه بیش اعتمادی مدیریت و کیفیت حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابرسی، موسسه عالی فروردین.
- ۲) اعتمادی، سارا، (۱۳۹۷)، "حسابرسان خوب و قضاوت‌های بد: نقش سوگیری و تعصب"، ماهنامه پژوهش‌های مدیریت و حسابداری، شماره ۴۴.
- ۳) انصاری، تبسم، فرزانه حیدرپور و امیررضا کیقبادی، (۱۳۹۸)، "بررسی رابطه میان تردید حرفه‌ای، سطح اطمینان و قضاوت‌ها و تصمیمات توأم با تردید حسابرس"، دانش حسابرسی، ۱۹ (۷۷)، صص ۲۴۸-۲۷۴.
- ۴) بادپا، بهروز، امید پورحیدری و احمد خدای پور، (۱۳۹۸)، "اثر نگرش‌های حمایتی و آشنایی حسابرس با صاحبکار بر قضاوت اولیه حسابرس و استراتژی جستجوی شواهد"، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، ۸(۱)، صص ۴۲-۷.
- ۵) حساس یگانه، یحیی و کاوه آذین‌فر، (۱۳۸۹)، "رابطه بین کیفیت حسابرسی و اندازه مؤسسه حسابرسی"، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۱۷(۳)، صص ۹۸-۸۵.
- ۶) حساس یگانه، یحیی، مسعود حسنی القار و محمد مرفوع، (۱۳۹۴)، "بیش اطمینانی مدیریت و حق الزحمه حسابرسی"، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۲(۳)، صص ۳۸۴-۳۶۳.
- ۷) حسینی‌تبار، فاطمه، (۱۳۹۱)، "تأثیر ابهام موقعیت بر عملکرد حل مسئله در افراد دارای خلاقیت زیاد و کم: نقش قدرت تحمل ابهام"، پایان‌نامه روانشناسی کارشناسی ارشد، دانشگاه زنجان.
- ۸) خواجوی، شکراله و میثم نوشادی، (۱۳۹۱)، "نقش الگوهای رفتاری و مدل‌های تصمیم‌گیری در قضاوت حسابرسان"، پژوهش حسابداری و حسابرسی، ۲(۲)، صص ۱۲۴-۱۳۵.
- ۹) خواجوی، شکراله و میثم نوشادی، (۱۳۸۸)، "تجربه و نقش آن در قضاوت موضوعات ساختار نیافته حسابرسی"، مجله تحقیقات حسابداری، شماره ۳.
- ۱۰) رجبعلی زاده، جواد، رضا حصارزاده و محمدعلی باقرپور، (۱۳۹۵)، "بررسی رابطه بین دو بُعد شکاکیت و بی‌طرفی تردید حرفه‌ای با قضاوت حرفه‌ای حسابرس"، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۳(۲)، صص ۱۹۲-۱۷۳.

- (۱۱) رحمانی، هژار و قدرت اله طالب نیا، (۱۳۹۲)، "رابطه بین نوع حسابرس و نوع گزارش حسابرس با شاخص مدیریت سود"، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۵ (۱۹)، صص ۲۳-۴۲.
- (۱۲) سعیدی گراغانی، مسلم و احمد ناصری، (۱۳۹۶)، "تفاوت‌های فردی و قضاوت حرفه‌ای حسابرس"، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۹ (۳۶)، صص ۱۱۱-۱۳۰.
- (۱۳) علوی، معصومه، احمد یعقوب نژاد و فاضل محمدی نوده، (۱۳۹۸)، "ویژگی‌های مؤسسه حسابرسی و مدیریت سود تعهدی و واقعی"، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۱ (۴۴)، صص ۲۳-۵۸.
- (۱۴) کرمی، احسان و بهزاد پرویزی، (۱۳۹۶)، "بررسی سوگیری‌های شناختی بر قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان"، اولین کنفرانس بین‌المللی حسابداری و مدیریت با رویکرد اقتصاد مقاومتی، کردستان، شرکت علمی پژوهشی امید پژوه آتیه کردستان - دانشگاه کردستان
- (۱۵) گنجی، حمزه، (۱۳۸۲)، "روانشناسی تفاوت‌های فردی"، ویرایش یازدهم، تهران، انتشارات بعثت.
- (۱۶) مجتهدزاده، ویدا و پروین اقایبی، (۱۳۸۳)، "عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی مستقل از دیدگاه حساب‌رسان مستقل و استفاده‌کنندگان"، فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴، صص ۵۳-۷۶.
- (۱۷) محمد رضایی، فخرالدین و احمد یعقوب نژاد، (۱۳۹۶)، "اندازه مؤسسه حسابرسی و کیفیت حسابرسی"، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۹ (۳۴)، صص ۳۱-۶۰.
- (۱۸) نیک‌بخت، محمدرضا و امید محمودی خوشرو، (۱۳۹۶)، "بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی در ایران با توجه به شاخص‌های هیئت نظارت بر حسابداری شرکت‌های سهامی عام"، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، دوره ۲۴، شماره ۳.
- (۱۹) نیکومرام، هاشم، شیرکوه هرمزی، رمضانعلی رویایی و فریدون رهنمای رودپشتی، (۱۳۹۵)، "بررسی تأثیر سوگیری‌های روانشناختی بر تردید حرفه‌ای حسابرس"، پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال ششم، شماره ۲۳، صص ۱۴۸-۱۲۲.

- ۲۰) ولی پور، هاشم، قدرت اله طالب نیا و علی جوانمرد، (۱۳۹۲)، "بررسی تأثیر مدیریت سود بر کیفیت سود شرکت‌های دارای بحران مالی"، دانش حسابداری، سال چهارم، شماره ۱۳، صص ۷۵-۱۰۳.
- ۲۱) ولیان، حسن و مهدی صفری گرایلی، (۱۳۹۷)، "ارائه الگویی برای درک تردید حرفه‌ای حسابرسان با رویکرد تحلیل محتوا"، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۷(۲۵)، صص ۲۸-۱۱.
- ۲۲) یعقوب نژاد، احمد، رمضانعلی رویایی و کاوه آذینفر، (۱۳۹۱)، "ارتباط بین شاخص‌های مکتب تردیدگرایی و کیفیت حسابرس"، حسابداری مدیریت، ۵(۳)، صص ۳۵-۲۵.
- 23) Aamir, Muhammad & Abdul Rasid, SitiZaleha&Baskaran, Shathees&Manzoor, Faiza, (2018), "Effect of Personality Traits on Dysfunctional Audit Behaviour", International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences.
- 24) Ahmadzadeh, T, kheirollah F, Shahveis F., Taherabadi, A. (2018), "Investigating the Relationship between Personality Dimensions and Gender with Reduced Audit Quality Behaviors", Journal of Health Accounting, 6(2), PP. 1-23
- 25) Alzoubi, E.S.S, (2018), "Audit Quality, Debt Financing, and Earnings Management: Evidence from Jordan", Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, 30, PP. 69-84.
- 26) Anugerah,R, Sari,R.N, and E. Primadona, (2014), "Personal Characteristics and Quality of Audit Work: Study on Regional Internal Audit Bodies in Indonesia", International Accounting Business Conference.
- 27) Babaian, A.; Samani, Y.; and ZKarami (2014), "Investigating the Relationship between Personality Characteristics and the Job Performance of the Staff of the NAJA Fields", Journal of Human Resources Quarterly of the NAJA, Vol. 9, No. 37, PP. 9-28. [In Persian]
- 28) Bhattacharjee, S., and K. Moreno. (2013), "The Role of Auditors' Emotions and Moods on Audit Judgment", A Research Summary.
- 29) Bigus, J, (2016), "Optimism and Auditor Liability", Accounting and Business Research, PP.1-24
- 30) Chuang S, Cheng Y, Chang C, Chiang Y, (2013), "The Impact of Self-Confidence on the Compromise Effect", International Journal of Psychology, Vol 48(4), PP. 660-75.
- 31) Cohen, J., Krishnamoorthy, G., Peytcheva, M., & Wright, A (2013), "How Does the Strength of the Financial Regulatory Regime Influence Auditors' Judgments to Constrain Aggressive Reporting in a Principles-based Versus Rules-based Accounting Environment?", Accounting Horizons, 27(3), PP. 579-601.
- 32) Etemadi, H., abdoli, L. (2018), "Audit Quality and Financial Statement Fraud", Journal of Financial Accounting Knowledge, 4(4), PP. 23-43.

- 33) Fay R. G. & Montague N. R. (2015), "Witnessing Your Own Cognitive Bias: A Compendium of Classroom Exercises", Accounting Education.
- 34) Ferdinand A. Gul, Donghui Wu, and Zhifeng Yang, (2013), "Do Individual Auditors Affect Audit Quality? Evidence from Archival Data", The Accounting Review, Vol. 88, No. 6, PP. 1993-2023.
- 35) GunungKelua, Samarinda, East Kalimantan, (2017), "Could Auditor's Personal Characteristics Reduce Audit Quality?" A Survey of Government Auditors in Eastern Indonesia, Vol.9, No.14.
- 36) Kumar, Satish & Baker, H. &Goyal, Nisha. (2018), "Personality Traits and Investor Sentiment", Review of Behavioral Finance.
- 37) Lopes, Ana Paula, (2018), "Audit Quality and Earnings Management: Evidence from Portugal", Athens Journal of Business & Economics, 4(2), PP. 179-192.
- 38) Nezami, A., pourheydari, O., Pakdaman, M. (2020), "The Effect of Personality Traits (Conscience and Agreeableness), Feeling-thinking and Risk-taking on Auditor's Judgment Regarding the Mediating Role of Self-efficacy", Journal of Financial Accounting Knowledge, 7(1), PP.1-24.
- 39) Rahimi, R.; Arefi, M.; and M. GolMohammadian (2015), "Examining and Comparing Personality Dimensions and Strategies for Coping with Stress in Healthy and with Cardiovascular Diseases Men and Women", Journal of University of Medical Sciences of ShahidSadoughi Yazd, Vol. 23, No. 10.
- 40) Rajpal, Hanish& Jain, Pawan, (2018), "Auditor's Characteristics and Earnings Management in India", Accounting and Finance Research, 7(4), PP. 43-58.
- 41) Shahrabi, Sh. (2014), "Impact of Gender on Professional Judgment of Internal Auditors", Auditing: Practice and Theory, Vol. 1, No. 2, PP. 117-132. [In Persian]
- 42) Sohrabizadeh, S.; Bastani, P. Delgoshaei, B.; and K. Tahernejad (2010), "Personality Dimensions of the Staff and Its Determinants Based on the McCare and Costa Model", Journal of Health System, Vol. 2, Nos. 1-2, PP. 67-75. [In Persian]
- 43) Taylor, Eileen Z., (2006), "The In-Group Bias Effect on Auditors Evidence Evaluation: Can a Decision Aid Make a Difference?", PhD Thesis, University of South Florida, School of Accountancy

یادداشت‌ها

¹ Kohen et al
² Bich & Mishel
³ Molrc
⁴ Feinukan et al
⁵ Koren
⁶ Kida & Smit

-
- ⁷ Piters et al
  - ⁸ Batacharzhi & Morno
  - ⁹ Fee
  - ¹⁰ Johnson & Waidi
  - ¹¹ Anis
  - ¹² Audit Quality
  - ¹³ Psychological bias
  - ¹⁴ Personality Dimensions
  - ¹⁵ Statman
  - ¹⁶ Ebert
  - ¹⁷ Hershlifer
  - ¹⁸ Overconfidence
  - ¹⁹ Biyas et al
  - ²⁰ Gelover et al
  - ²¹ Optimism
  - ²² Shiyer & Karver
  - ²³ Husick
  - ²⁴ Dul & Skerveder
  - ²⁵ Makshin & Ven Gilto
  - ²⁶ Trait Theories
  - ²⁷ McCrae & Costa
  - ²⁸ Five Factor Model
  - ²⁹ Neo
  - ³⁰ neuroticism
  - ³¹ extraversion
  - ³² openness
  - ³³ Agreeableness
  - ³⁴ Lundgern & Persilin
  - ³⁵ Hukenberc & Nelson
  - ³⁶ Kudos et al
  - ³⁷ Montag
  - ³⁸ Conscientiousness
  - ³⁹ Hars & Danaven
  - ⁴⁰ Fudol & Ashmidec
  - ⁴¹ Di Anjelo
  - ⁴² Dilard & Feris
  - ⁴³ Defond & Zhang
  - ⁴⁴ Hermiti & Armiti
  - ⁴⁵ Ferino